

اشکال مرحوم نائینی:

«قد ذکر لمادّة الأمر معان عديدة، حتّى أنهاها بعض إلى سبعة أو أكثر، و عدّ منها: الطّلب، و الشّان، و الفعل، و غیر ذلك. و قد طال التشاجر بينهم فی كون ذلك علی نحو الاشتراک اللفظی أو المعنوی، و حیث لم یکن البحث عن ذلك کثیر الجدوی، فالإعراض عنه أجدر. و ان کان ادعاء الاشتراک اللفظی بین تمام المعانی السبعة بعيدا غایتة، بل لا یبعد ان یكون ذلك علی نحو الاشتراک المعنوی بین تمام المعانی السبعة، أو ما عدی الطّلب منها، و أنّه بالنسبة إلى الطّلب و ما عداه مشترک لفظی كما فی الفصول، بل مال شیخنا الأستاذ مدّ ظلّه، إلى انّ مادّة الأمر موضوعة لمعنی کلی و مفهوم عامّ جامع للمعانی السبعة، نحو جامعیة الكلّی لمصادیقہ، و ان کان التّعبیر عن ذلك المعنی العامّ بما یسلم عن الأشکال مشکلا، إلاّ انّ الالتزام بالاشتراک اللفظی أشکل.»^۱

توضیح :

۱. بحث از معانی «ا م ر»، فائده چندانی ندارد.
۲. اگرچه بعید است که «ا م ر» بین همه هفت معنا، مشترک لفظی باشد.
۳. بلکه بعید نیست که بگوییم مشترک معنوی بین هر هفت معنی است و یا مشترک لفظی است بین طلب و یک معنی که برای شش معنای دیگر مشترک معنوی است.
۴. اما شیخنا الاستاذ قائل به یک معنی که مشترک معنوی بین هفت معنی است، شده بود.
۵. البته اشاره به آن معنی کلی که هر هفت معنی برای آن مصداق باشند، مشکل است ولی قبول اشتراک لفظی مشکل تر است.

ما می گوئیم:

- (۱) تعبیر «شیخنا الاستاذ»، مربوط به مقرر است و لذا این قول قول مرحوم نائینی است. والشاهد علی ذلك عبارت اجود التقریرات است که همین قول را به مرحوم نائینی منتسب کرده است.^۲
- (۲) اینکه بحث از معنای ماده «امر» قلیل الجدوی است، سخن کاملی نیست چراکه - چنانکه مرحوم آخوند فرمودند - در روایات این لفظ به کار رفته و فهم آن دسته از روایات، مبتنی بر فهم این لفظ است.
- (۳) اللهم الا ان یقال: که این مسئله یک مسئله اصولی نیست بلکه مربوط به فقه است و مثل هر واژه دیگری باید در جای خود مورد بررسی قرار گیرد و لذا طرح آن در علم اصول خالی از فائده است.

۱. فوائدالأصول للنائینی، ج ۱، صفحه ۱۲۸

۲. اجود التقریرات، ج ۱ ص ۸۶

